



GÖTEBORGS UNIVERSITET  
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

## Varför utomhuspedagogik? - slöseri med skolans resurser eller väl använd tid?

Johanna Almqvist, Jan Karlsson

IPD/LAU350

Handledare: Viljo Telinius

Rapportnummer: HT06-2611-048

Examinator: Mats Hagman

## **Hela kroppen behövs för att lära**

Ögon kan se och öron kan höra  
men händer vet bäst hur det känns att röra.

Huden vet bäst när någon är nära

Hela kroppen behövs för att lära.

Hjärnan kan tänka och kanske förstå,  
men benen vet bäst hur det är att gå.

Ryggen vet bäst hur det känns att bära.

Hela kroppen behövs för att lära

Om vi skall lära oss nåt om vår jord,

Så räcker det inte med bara ord.

Vi måste få komma det nära;

Hela kroppen behövs för att lära.

*Dikt av okänd författare*

## **Abstract**

**Examinationsnivå:** Examensarbete 10 poäng, Lärarprogrammet

**Titel:** Varför utomhuspedagogik? – slöseri med skolans resurser eller väl använd tid?

**Författare:** Johanna Almqvist och Jan Karlsson

**Termin och år:** Ht 06

**Institution:** Institutionen för pedagogik och didaktik

**Handledare:** Viljo Telinius

**Rapportnummer:** HT06-2611-048

**Nyckelord:** Utomhuspedagogik, rörelse i lärandet

### **Syfte**

Syftet med undersökningen är att väga utomhuspedagogikens för- och nackdelar mot varandra, för att utröna de eventuella vinster utomhuspedagogiken kan tillföra skolan.

### **Huvudfråga**

Varför utomhuspedagogik?

- slöseri med skolans resurser eller väl använd tid?

### **Metod och material**

Som metod har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer och analys av tidigare forskning samt skolans styrdokument. Vi har kategoriserat resultatet utifrån vår frågeställning.

### **Resultat**

I såväl styrdokument som litteratur och intervjuer har de positiva aspekterna av utomhuspedagogik framträtt. Ytterst lite har talat emot användandet av utomhuspedagogik. Trots detta används inte utomhuspedagogiken i så stor utsträckning i skolan idag. Av undersökningen har vi kunnat utläsa att detta beror på tidsbrist, ekonomi, väder, felaktig klädsel och okunskap om vad utomhuspedagogik innebär.

### **Betydelse för läraryrket**

Utomhuspedagogiken kan ge en ny dimension till lärandet där upplevelsen, lusten att lära och möjligheten att integrera teori och praktik är viktiga grundstenar. Detta för att eleverna i framtidens skola skall kunna få en möjlighet att utveckla en vidare kunskap.

# Innehåll

<b>Abstract</b> .....	<b>3</b>
<b>Innehåll</b> .....	<b>4</b>
<b>Inledning</b> .....	<b>6</b>
<b>Syfte och problemformulering</b> .....	<b>8</b>
<b>Bakgrund</b> .....	<b>9</b>
<b>Begreppsdefinition</b> .....	<b>9</b>
Utomhuspedagogik.....	9
<i>Naturskoleföreningens syn på utomhuspedagogik</i> .....	9
<i>Szcepaniskis tankar om utomhuspedagogik</i> .....	10
<i>NCFFs syn på utomhuspedagogik</i> .....	10
Rörelse i lärandet.....	10
VFU .....	12
<b>Lärandeteoretiska perspektiv</b> .....	<b>12</b>
Historik.....	12
Sociokulturellt perspektiv i utomhuspedagogiken .....	13
Konstruktivistiskt perspektiv i utomhuspedagogiken .....	14
Variationsteoretiskt perspektiv i utomhuspedagogiken .....	15
<b>Metod</b> .....	<b>16</b>
<b>De fyra perspektiven</b> .....	<b>16</b>
<b>Dokumentanalys</b> .....	<b>16</b>
<b>Intervju och urval</b> .....	<b>17</b>
<b>Avgränsningar</b> .....	<b>18</b>
<b>Resultat</b> .....	<b>19</b>
<b>Varför utomhuspedagogik?</b> .....	<b>19</b>
Stöd i styrdokumentet.....	19
<i>Hälsoperspektiv</i> .....	19
<i>Individuellt och socialt perspektiv</i> .....	20
<i>Lärande och kunskapsskapande perspektiv</i> .....	21
<i>Miljöfrämjande perspektiv</i> .....	22
Stöd i litteratur och tidigare forskning .....	22
<i>Hälsoperspektiv</i> .....	22
<i>Individuellt och socialt perspektiv</i> .....	24
<i>Lärande och kunskapsskapande perspektiv</i> .....	24
<i>Miljöfrämjande perspektiv</i> .....	27
<i>Hinder och möjligheter</i> .....	28
Intervjuer .....	28
<i>Hälsoperspektiv</i> .....	29
<i>Individuellt och socialt perspektiv</i> .....	30
<i>Lärande och kunskapsskapande perspektiv</i> .....	30
<i>Miljöfrämjande perspektiv</i> .....	31
<i>Hinder och möjligheter</i> .....	32
Vad tycker eleverna? .....	33

<b>Diskussion och slutsats</b> .....	<b>35</b>
<b>Lärandeperspektiv</b> .....	<b>35</b>
<b>De fyra perspektiven</b> .....	<b>36</b>
Hälsoperspektiv .....	36
Individuellt och socialt perspektiv .....	37
Lärande och kunskapsskapande perspektiv.....	38
Miljöfrämjande perspektiv .....	40
<b>Varför används inte utomhuspedagogik i större utsträckning?</b> .....	<b>41</b>
<b>Brister i undersökningen</b> .....	<b>42</b>
<b>Källförteckning</b> .....	<b>44</b>

**Bilaga 1 Intervjumall (s.44)**

# Inledning

Nyhus Braute och Bang beskriver (1994) skillnaden mellan barns levnadssituation förr och nu. Förr skedde större delen av leken utomhus vare sig man bodde på landet eller i stan. Utevistelsen gav näring till fantasin. I dag är det annorlunda. ”Trafiken är omfattande, gator och torg har blivit livsfarliga lekplatser, och naturområden i närmiljön har fått ge vika för bostäder och parkeringsplatser” (Nyhus Braute m.fl. 1994 s.18). Det är dessutom inte bara leken som gör anspråk på barnens tid utan vardagen präglas av mycket stillasittande framför TV och datorer. Många föräldrar har svårt att ta sig tid till att gå ut med sina barn i naturen. I detta samhälle har skolan en än viktigare uppgift som förmedlare av naturens mångfald. Författarna menar att ”Om man hårdrar det, kan man säga att kontakten med naturen går genom bilfönstret och via naturprogrammen på TV” (Nyhus Braute m.fl. 1994, s.18).

I vår undersökning har vi valt att studera vad utomhuspedagogiken kan tillföra skolans verksamhet. Vilka för- och nackdelar finns nämnda i skolans styrdokument, tidigare forskning i ämnet samt hur ser lärare och elever på utomhuspedagogik som metod vid inläring?

2003 kom ett tillägg till Lpo94 som säger ”Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen” (<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>). Vi anser att det är en viktig uppgift skolan har fått i ett samhälle som präglas av allt mer stillasittande framför TV-apparater och datorer. I detta tror vi att utomhuspedagogiken har en central roll att fylla.

På grund av detta tillägg har vår valda kommun startat upp ett ”Rörelse i lärandet”-projekt (RIL). Ett projekt som syftar till att arbeta i enlighet med ovan nämnda tillägg i läroplanen. Med rörelse i lärandet menas att pedagogerna skall jobba med de ordinarie ämnena utomhus och med fysisk aktivitet i fokus.

I denna undersökning vill vi belysa bland annat hälsoaspekten där vi utgår från såväl fysisk som psykisk hälsa, social samverkan, mångsidigt lärande, lättare att förena teori och praktik då alla sinnen är delaktiga, experimentellt undersökande och miljöpåverkan. Allt detta syftar till att få en större helhetssyn i skolans verksamhet. Barn som får chansen att i friska luften få utlopp för sin energi tror vi har lättare för att koncentrera sig i klassrummet.

Utifrån de erfarenheter som vi har fått på våra VFU-platser (VerksamhetsFörlagd Utbildning), uppfattar vi det som om att förvånansvärt lite utomhuspedagogik bedrivs i skolorna. Detta trots att det finns mycket som talar för utomhuspedagogik både i styrdokument, tidigare forskning samt hur lärarna och eleverna såg på inläring i utomhusmiljö. I studien har vi inriktat oss på grundskolans tidigare år.

# Syfte och problemformulering

I ett samhälle som präglas av allt mer stillasittande anser vi det vara av största vikt, i enlighet med Lpo94 (2001), att skolan tar sitt ansvar, och till eleverna förmedlar nyttan av rörelse. Ett led i detta kan vara utomhuspedagogik. Med tanke på detta tycker vi att det är konstigt att så få pedagoger använder sig av utomhuspedagogik som metod vid inläring. Vi vill därför i vårt examensarbete fördjupa oss i argumenten för respektive emot inläring ute. Skolan skall dessutom utgå ifrån varje enskild individ. Den forskning vi behandlar i resultatdelen pekar på att barn lär på olika sätt därför behöver undervisningen varieras så att skolan i högre grad når så många elever som möjligt.

Syftet med undersökningen är att väga utomhuspedagogikens för- och nackdelar mot varandra, för att utröna de eventuella vinster utomhuspedagogiken kan tillföra skolan.

Vår frågeställning är:

Varför utomhuspedagogik?

- slöseri med skolans resurser eller väl använd tid?

Inom frågeställningen har vi inriktat oss på:

- Vad talar för/mot utomhuspedagogik i skolans styrdokument?
- Vad talar för/mot utomhuspedagogik i litteratur och tidigare forskning?
- Vilka argument använder sig lärarna av för/mot utomhuspedagogik som metod vid inläring?
- Vad tycker eleverna?



# Bakgrund

I bakgrund och teoriansknytning har vi valt att definiera ett antal begrepp som är centrala för undersökningen. Vi har dessutom diskuterat lärandeteorier utifrån ett utomhuspedagogiskt perspektiv.

## Begreppsdefinition

I detta kapitel har vi utifrån litteratur och tidigare forskning definierat några begrepp som är relevanta för förståelse av vår undersökning.

### Utomhuspedagogik

Definitionen av utomhuspedagogik baseras på naturskoleföreningens- och Szczepanskis-tankar om att lära in ute. Dessutom behandlas Nationellt Centrum för Främjande av Fysisk aktivitet (NCF) åsikter om utomhuspedagogiken som komplement till ordinarie undervisning.

#### *Naturskoleföreningens syn på utomhuspedagogik*

Inom naturskoleföreningen delar man in utomhuspedagogiken, eller att lära in ute, i fyra grundstenar nämligen upplevelser, upptäckter, förståelse och insikt. Dessa grundstenar syftar till att ge en större helhetsbild av skolans verksamhet och i ett vidare perspektiv också av livet(<http://www.naturskola.se/merinfo.htm>).

De menar att utomhusverksamheten är fylld med upplevelser, upptäckter och ekologisk förståelse som ger framtidstro åt eleverna. Genom att låta eleverna uppleva med alla sina sinnen stärks deras naturkänsla. De erfarenheter som eleverna får utomhus är en viktig grund för inläringen. För att få en ekologisk förståelse menar man inom naturskolan att det är viktigt att individen själv får möjlighet att uppleva mångfalden. Upplevelsen väcker frågor som ger nyfikenhet och intresse för att undersöka sin omvärld. Genom att få en förståelse för naturens kretslopp ökar chansen till att förstå människans del i kretsloppet och därmed få en

insikt i att vi med egna handlingar kan förändra samhället att bli mer kretslopps-  
anpassat. (<http://www.naturskola.se/merinfo.htm>)

### *Szczepanskis tankar om utomhuspedagogik*

Szczepanski är enhetschef för Centrum för miljö- och utomhuspedagogik vid Linköpings  
Universitet. Szczepanski (1994) menar att utomhuspedagogiken kan bedrivas överallt såväl i  
skogen som på skolgården. All kontakt med utomhusmiljön är kopplad till direktupplevelser i  
verklig miljö. Vilket ämne man undervisar i är irrelevant alla ämnen går att integrera med  
naturen, kulturen och staden. Det sociala samspelet har en viktig roll i utomhuspedagogiken.  
Mycket av det som kan göras i klassrummet kan också flyttas ut i det fria. I  
utomhusverksamheten kan det vara lätt att omvandla teori till praktik.

### *NCCFs syn på utomhuspedagogik (Nationellt Centrum för Främjande av Fysisk aktivitet)*

NCCF menar att ”Miljö- och utomhuspedagogik vill vara ett komplement till den traditionella  
pedagogiken och betonar att upplevelser i den miljö som omger oss ska utgöra en bas för  
inlärning” ([http://www.oru.se/templates/oruExtNormal\\_\\_\\_24612.aspx](http://www.oru.se/templates/oruExtNormal___24612.aspx)).

Med utgångspunkt i dessa definitioner vill vi precisera vad vi menar med utomhuspedagogik.  
Vi menar att all pedagogisk verksamhet som bedrivs i utomhusmiljö är utomhuspedagogik.  
Lärandet kan bedrivas på olika sätt och i olika miljöer. Ofta är det möjligt att få med rörelsen i  
lärandet utomhus. I utemiljön krävs ofta samarbete för att eleverna på olika sätt kan få  
gemensamma problem att lösa.

### **Rörelse i lärandet**

I kommunen som vi genomför vår undersökning pågår ett utvecklingsarbete sedan cirka tre år  
tillbaka. Utvecklingsarbetet heter Rörelse i lärandet (RIL). Tanken är att genom fysisk  
aktivitet låta barnen ägna sig åt de ”vanliga” skolämnena på ett annorlunda sätt. Eleverna har  
alltså svenska, matematik, no, so, engelska och övriga ämnen utomhus och med rörelse i  
fokus.

Bakgrunden till detta projekt är att det våren 2003 gjordes ett tillägg till läroplanen som säger  
att ”Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela

skoldagen” (<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>). Tanken med utvecklingsarbetet är också att stärka barnens fysiska och psykiska hälsa samt att främja lärandet. Pedagogerna bakom projektet RIL menar att det traditionella stillasittande lärandet fungerar dåligt för många barn. Detta initiativ kan vara ett sätt att hjälpa dessa barn till ett bättre lärande. I kapitlet ”Den enskilda skolans utveckling” i Lpo 94 står det att ”Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål” (Skolverket 2001, Lpo 94). Detta har kommunen tagit i beaktande när de lagt resurser på utvecklingsprojektet. Förutom att främja lärandet genom variation och rörelse i lärandet syftar arbetet till att undervisningen skall ske på ett mer lustfyllt sätt.

I skriften *Aktiva och rörelseglada barn!*, utgiven av NCFE, preciseras skolans viktiga roll för främjande av fysisk aktivitet i fyra punkter. I dessa punkter ligger fokus på rörelse inom ramen för hela skoldagen.

- Fysisk aktivitet till och från skolan
- Fysisk aktivitet genom undervisningen i ämnet idrott och hälsa
- Fysisk aktivitet som inslag i den övriga undervisningen
- Fysisk aktivitet under raster och genom fritidshemmets verksamhet.

(NCFE, s. 7)

Rörelse i lärandet leder på längre sikt till att eleverna får bättre hälsa genom att de får en naturlig rörelsetradition. Detta är viktigt i ett samhälle där fler barn blir allt fetare. Dessutom syftar arbetssättet mot flera av skolans mål att sträva mot som bland annat att varje elev:

- Utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- Utvecklar sitt eget sätt att lära

Förutom de mål ur Lpo 94 (2001) som vi nämnt så finns det inom kursplanen för varje ämne en uppsjö av argument för att använda rörelse i lärandet. Detta kommer vi att återkomma till i resultatdelen.

Ett antal lärare i den aktuella kommunen har bildat ett nätverk som de kallar för RIL-nätverket. Dessa lärare träffas med jämna mellanrum för att utveckla RIL-projektet. På kommunens hemsida håller en idébank på att arbetas fram med förslag till hur lärande genom rörelse kan användas i skolans olika ämnen. Denna bank sammanställs av samtliga av de pedagoger som på något sätt är verksamma i projektet.

## **VFU**

VFU, det vill säga verksamhetsförlagd utbildning är den praktiska delen av lärarutbildningen där studenterna får chansen att omsätta teori till praktik i skolverksamheten.

## **Lärandeteoretiska perspektiv**

I detta delkapitel har vi fördjupat oss i tre lärandeteorier som genomsyrar dagens skolverksamhet. Vi har studerat hur lärandeteorier stämmer överens med utomhuspedagogiken som metod vid inläring. Vi redogör också för en kort historik vad det gäller stöd för utomhuspedagogiken från Aristoteles tid och fram till idag.

### **Historik**

På 300-talet f.Kr. betonade Aristoteles det jordnära, att gå från det konkreta till det abstrakta. 1600-tals pedagogen Johan A Comenius menar att kunskap måste byggas på en gedigen grund ”Ett träd är beroende av sina rötter, ingen gren kan växa fritt” (enligt Molander, Hedberg, Bucht, Weidmark & Lättman-Masch, 2006, s.14). Vidare beskriver han vikten av att utgå från naturen och själv dra slutsatser, istället för att bara läsa om andras iakttagelser. Jean-Jacques Rousseau skriver under 1700-talet om människans inneboende drivkraft att lära och om naturen som läromästare. Johan Heinrich Pestalozzi som levde under 1700- och 1800-talet menar att handen, huvudet och hjärtat alltid måste vara delaktiga när vi lär oss. Ellen Key som var verksam under slutet av 1800-talet skriver om hur lätt vi glömmar fakta och vikten av att ha de stora sammanhangen klara för oss. Dessutom menar hon att det allra viktigaste är att bevara barnets lust att lära, så att det fortsätter att lära hela livet. John Deweys ”learning by doing” passar även det in i den praktiska utomhuspedagogiken. Piagets (1896-1980) idéer om tankestrukturens utveckling från barn till vuxen kan också kopplas samman med inläring ute ”om vi vill få individer som är kapabla att nyskapa och få morgondagens samhälle att gå framåt är det klart att en uppfostran till aktivt undersökande av verkligheten är vida överlägsen en uppfostran där eleverna blir matade med färdiga sanningar” (enligt Molander m.fl. 2006, s.14). Slutligen betonar Vygotskij (1896-1934) det sociala samspelet – vikten av integration med omvärlden. Eleven måste vara aktiv i lärandet, inte bara svälja de färdigtuggade sanningar som läraren serverar. Fantasi och kreativitet är av stor betydelse

enligt Vygotskij. För att hitta svar på svåra problem krävs det fantasi och kreativitet. (Molander, Hedberg, Bucht, Weidmark & Lättman-Masch, 2006, s.14).

Om man utgår från den presentation av tankar som vi ovan gjort kan man se att det inte finns några svårigheter vad det gäller att finna stöd för att förlägga undervisningen ute. Vi har valt att diskutera utomhuspedagogiken utifrån det sociokulturella perspektivet, det konstruktivistiska perspektivet och det variationsteoretiska perspektivet. Carlgren och Marton (2002) menar att kunskapsskapandet är beroende av vad den lärande har för erfarenheter samt i vilken kontext lärandet sker. Dessutom poängterar de vikten av att variera undervisningen och belysa fenomenet utifrån så många perspektiv som möjligt. Här kan utomhuspedagogiken vara en viktig del i den ordinarie undervisningen. Förespråkarna för det sociokulturella perspektivet med Vygotskij i spetsen menar att samarbete, språk och kommunikation är avgörande för om lärande skall kunna ske. Deweys "learning by doing" är en självklar del av denna pedagogik. Människan är en aktiv, sökande, varelse som under aktivitet reflekterar över vad man gör och varför. Om man tar med eleverna ut så ökar möjligheten till att dessa teorier skall kunna anammas i praktiken. Utomhuspedagogik kan vara ett sätt att effektivisera skolans verksamhet.

### **Sociokulturellt perspektiv i utomhuspedagogiken**

Vår omvärld tolkas för oss i gemensamma och kollektiva mänskliga verksamheter. Vi gör erfarenheter tillsammans med andra i ett samspelsperspektiv. Kommunikation och språk är centrala och utgör länken mellan barnet och omgivningen. Kommunikationen kommer före tänkandet. (*Teoretiska perspektiv på mänskligt lärande och utveckling*, 2002). Kommunikationen förbinder tänkandet genom interaktionen. Utveckling sker genom socialisation.

I det sociokulturella perspektivet på lärande finns det fördelar med att flytta undervisningen utomhus. När undervisningen sker utomhus är det större sannolikhet för att flera sinnen aktiveras, vilket leder till att kunskap bildas och blir mer bestående än om eleven bara blir mottagare av kunskap. Stora delar av utomhusverksamheten bygger på interaktion mellan människor. Eleverna arbetar ofta i grupp och skapar på så vis en vidare kunskap än om de arbetat enskilt. Språket och kommunikationen är kärnan i lärandet. Genom att arbeta i grupp får eleverna en bas för språklig utveckling. De nya sammanhangen som eleven sätts i utomhus bidrar även de till en kommunikativ och språklig utveckling. Elever besitter olika kunskaper

som i gruppen delges och tillsammans blir helheten större än summan av delarna – alla elever och deras erfarenheter är viktiga för utveckling eftersom den sker genom socialisation. Inom det sociokulturella perspektivet menar man att lärandet är situerat det vill säga att det är beroende av i vilken situation lärandet sker. Utomhuspedagogiken ger ett sammanhang till de teoretiska kunskaperna, ett sammanhang som är nödvändig för att få en helhet i lärandet. Eleven är också påverkad av det samhälle den lever i eftersom vår kultur och historia är en del av varje människa och leder utvecklingen framåt. I detta har utomhusrummet med natur, stad och närmiljö en viktig roll att fylla. Detta sammanhang kan också uppfyllas i innemiljön, men kan bli mer konkret i utemiljön .

### **Konstruktivistiskt perspektiv i utomhuspedagogiken**

Konstruktivismen fokuserar på processerna när mening skapas. Konstruktivisten säger att verkligheten uppfattas olika av alla människor, det vill säga att den intresserar sig för hur verkligheten uppfattas. ”Det är när barnet är fysiskt i kontakt med omvärlden, känner på objekt, kombinerar dem och ser vad som händer, som det gör upptäckter om hur världen fungerar” (*Teoretiska perspektiv på mänskligt lärande och utveckling*, 2002, s.65). Vi konstruerar gemensamma bilder genom att kommunicera med varandra. ”Enligt Piaget konstruerar individen kunskapen genom sina handlingar, genom sitt samspel med omgivningen” (Marton & Booth, 2000, s.22). Vi konstruerar gemensamma bilder genom att kommunicera med varandra. Kunskap är vetande om den sanning som man anser är bevisad genom mätningar av olika slag. Det centrala är att man bygger och bygger om det vill säga konstruerar sin bild av verkligheten i samspel med varandra. Lärandet sker bättre när det finns en kontext till exempel en realistisk situation eller ett problem. Man använder tidigare erhållen kunskap och erfarenhet till att bygga på ny kunskap. Det är viktigt att stödja eleven i konstruktionen av ny kunskap och inte i själva överföringen av kunskap.

Människan förstår omvärlden genom sin egen aktivitet. Vi är aktiva och meningsskapande och kunskap konstrueras av individen. (*Teoretiska perspektiv på mänskligt lärande och utveckling*, 2002,). ”Lärandet är aktivt. Eleven jobbar med att förstå något nytt genom att undersöka, ställa frågor, bygga länkar till tidigare vetande, hitta på tillämpningar, komma med uppslag” ([www.teknikenshus.se/TNCS/forsta\\_sida/listning\\_cykel.html](http://www.teknikenshus.se/TNCS/forsta_sida/listning_cykel.html)). Den konstruktivistiska synen passar bäst när eleven redan har en viss kunskap och erfarenhet i ämnet. Detta eftersom man utgår ifrån erfarenheter och tidigare kunskaper i det framtida lärandet.

I det konstruktivistiska perspektivet utgår man ifrån den egna aktiviteten. Kunskap når man bland annat genom att experimentera och pröva sig fram. Men kommunikation och samspel har också centrala roller. Utomhus är det idealiskt att prova sig fram och utveckla sina tidigare erfarenheter. Inom konstruktivismen menar man att det är viktigt att eleverna har förkunskaper och erfarenheter för att lättare kunna lära sig nya saker utomhus. Utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv menar man att det kan vara en fördel att eleverna redan är introducerade i det som skall läras innan det experimenterande och prövande sättet att lära anammas. Gruppen och dess erfarenheter har dock en viktig roll i skapandet av ny kunskap.

Konstruktivistens syn på kunskapsskapande stämmer väl överens med de naturvetenskapliga och matematiska sätten att se på verkligheten med experimenterande, mätande och prövande av hypoteser. Lärandet utgår ifrån utomhusrummets kontext men även problemlösning. Eleven är en aktiv aktör i skapandet av ny kunskap.

### **Variationsteoretiskt perspektiv i utomhuspedagogiken**

Variationsteoretikernas sätt att se på lärandet grundar sig på att pedagogen utgår ifrån elevens erfarenheter och med hjälp av dessa belyser man fenomen utifrån olika perspektiv. Detta för att uppnå en större helhetsbild. För att kunna hantera variation måste man ha erfarit variation. En situation får innebörd genom att man sätter den i relation till något man tidigare erfarit. ”Utan variation ingen urskiljning och utan urskiljning ingen inläring” (Carlgren m. fl. 2002, s 134). Den syn på kunskap, som variationsteorin grundar sig i, ”påminner mer om att lära känna ett landskap än att klättra på en stege! Ju mer man lär känna ett landskap desto fler nyanser och detaljer förmår man urskilja. I takt med att man lär känna landskapet ökar ens möjligheter att undersöka det” (Carlgren m.fl. 2002, s.195). Beroende på vilka erfarenheter och kunskaper man har med sig i ”ryggsäcken” uppfattar man och erfar världen på olika sätt. Därför är det av yttersta vikt att pedagogerna ger eleverna möjlighet att erfara världen utifrån olika perspektiv samt att det finns flera vägar till att nå kunskap. Ju mer man får erfara desto mer har man chansen att lära sig. I detta kan utomhuspedagogiken bidra till ytterligare variation och på så vis bidra med fler perspektiv genom vilka man kan belysa fenomenen.

# Metod

Under denna rubrik beskriver vi hur vi gått till väga i undersökningen. Vi har delat in metoden i underrubrikerna: De fyra perspektiven, Intervju och urval, Dokumentanalys och Avgränsningar. Som metodbok har vi använt oss av Staffan Stukáts bok *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2005).

## De fyra perspektiven

Intervjufrågorna utgår från frågeställningen och syftet och vi har kategoriserat svaren utifrån dem. I det kapitel som behandlar stöd i styrdokument, litteratur, tidigare forskning samt intervjuerna har vi valt att dela in för- och nackdelarna i fyra olika perspektiv. Det första perspektivet är hälsoperspektivet där såväl fysisk som psykisk hälsa behandlas. Det andra perspektivet är individuellt och socialt perspektiv, med individuellt och socialt perspektiv menar vi hur utomhuspedagogiken påverkar individen såväl i grupp som enskilt samt hur gruppdynamiken utvecklas. Det tredje perspektivet är lärande och kunskapsskapande perspektiv. Med lärande menar vi hur lärandet kan gynnas av utomhuspedagogiken – elever lär på olika sätt. Med kunskapsskapande vill vi belysa vilka stöd det finns för elevernas eget kunskapsskapande det vill säga ett problemlösande och experimentellt kunskapssökande. Det fjärde perspektivet är det miljöfrämjande perspektivet. I detta perspektiv fördjupar vi oss i vikten av utomhuspedagogikens miljöfrämjande aspekt. Vi valde dessa kategorier eftersom i stort sätt all den tidigare forskning som vi tagit del av kan delas i dessa perspektiv. I diskussion och slutsats diskuteras och jämförs styrdokument, litteratur och intervjuer.

## Dokumentanalys

Som metod har vi också valt att analysera och bearbeta tidigare forskning i ämnet utomhuspedagogik för att utläsa dess för- respektive nackdelar. Vi har också studerat skolans styrdokument för att se huruvida utomhuspedagogiken kan hjälpa till att uppfylla mål och



syften i läroplan och kursplan. Detta på grund av att vi anser det vara av största vikt att all skolverksamhet bedrivs utifrån de styrdokument som skolan förordnats.

Vi har valt att redogöra för den tidigare forskningen och skolans styrdokument utifrån de fyra perspektiven. I den tidigare forskningen samt intervjudelen har vi lagt till en kategori som vi kallar för hinder och möjligheter. Detta för att klargöra vilka problem som forskare och lärare ser för lärande utomhus. Vi tycker att det är viktigt att visa både fördelar och nackdelar med utomhuspedagogiken för att på så vis få en helhetsbild till varför utomhuspedagogiken har en viktig roll i dagens samhälle och skola.

## **Intervju och urval**

Som metod har vi valt kvalitativa intervjuer med fyra utvalda pedagoger och fyra elever. Pedagogerna har valts ut utifrån hur stor erfarenhet de har av utomhuspedagogik. Detta beror på att vi vill få tankar från pedagoger som har jobbat med utomhuspedagogik i olika utsträckning för att få hela spektrat belyst, dock i liten skala. De intervjuade är anonyma och har därför tilldelats en benämning för att, i studien, kunna särskiljas. En lärare har ringa erfarenheter av utomhuspedagogik (Lärare A), en lärare som är initialfasen i arbetet med utomhuspedagogik (Lärare B), en som under ett år har varit aktiv med arbetet med rörelse i lärandet och utomhuspedagogik (Lärare C) samt en lärare i naturskolan (Lärare D). Samtliga intervjuade är verksamma inom samma kommun, då våra respektive VFU-platser finns där. Vi har också intervjuat fyra elever. De fyra eleverna är utvalda ur en klass som arbetar med rörelse i lärandet. Syftet med att intervju eleverna är att få deras perspektiv på det egna lärandet i utomhusmiljön. Eleverna går i en 4-5:a. Vi valde att intervju en flicka och en pojke från varje åldersgrupp för att förhoppningsvis få en variation av tankar. Både elever och lärare informerades om syftet med intervjuerna innan de tog ställning till sin medverkan. De hade därefter chansen att avböja deltagande i undersökningen. Anledningen till att vi har valt att intervju eleverna är att vi menar att det är eleverna som är i fokus för skolverksamheten. Deras åsikter är därför av största vikt.

Vid bearbetning av intervjuerna har vi analyserat dem utifrån frågeställningen Varför utomhuspedagogik? med hjälp av de fyra perspektiven. Detta för att vi inte vill frångå vårt syfte och vår frågeställning.

Genom att intervjua fyra elever och fyra lärare kan man inte generalisera barns och lärares syn på utomhuspedagogikens gynnsamhet, däremot kan vi få en inblick i vad dessa barn och lärare tänker runt sin utomhusverksamhet.

## **Avgränsningar**

I skolans styrdokument finns det ett flertal argument för utomhuspedagogik i skolan. Som avgränsning har vi därför valt att enbart behandla kursplanerna i svenska, engelska, idrott och matematik upp till skolår 5 samt Lpo94.

I sökandet efter litteratur har vi använt oss av sökordet *Utomhuspedagogik*. Vi har sökt i såväl Högskolan Västs bibliotekskatalog SOFIA som på Internet. Vi har också använt oss av obligatorisk litteratur i kurserna Idrott och hälsa och Människa natur och samhälle, vid Göteborgs Universitet, dessutom har vi utgått från litteratur som vi fick rekommenderad till oss vid en Rörelse i lärandet konferens som hölls i Uddevalla 9-10 oktober 2006.

En svårighet vid informationssökandet var att vi inte kunde hitta något sökord som talar emot utomhuspedagogik. Vi är medvetna om att en positiv bild av utomhuspedagogiken framträder när man söker på utomhuspedagogik.

# Resultat

I resultatdelen besvarar vi frågeställningen med hjälp av analys av styrdokument, tidigare forskning samt lärar- och elevintervjuer. Argumenten kategoriseras utifrån de fyra perspektiven. När det gäller tidigare forskning och lärarintervjuer tillkommer ytterligare ett perspektiv nämligen Hinder och möjligheter. De svar eleverna gav i intervjuerna var inte tillräckligt omfattande för att kategoriseras, därför är svaren skrivna i en sammanhängande text.

## Varför utomhuspedagogik?

Vi besvarar frågeställningen utifrån styrdokument, tidigare forskning och elev- och lärarintervjuer. Vid redovisning av data har vi valt att utgå från fyra kategorier nämligen hälsoperspektiv, individuellt och socialt perspektiv, lärande och kunskapsskapande perspektiv, och miljöfrämjande perspektiv. Vi menar att utomhuspedagogiken är en del av undervisningen, inte att det skall ersätta innemiljön. Vid dokumentanalysen har vi försökt belysa vad i styrdokumentet som talar för och emot utomhuspedagogiken.

### Stöd i styrdokumentet

I detta delkapitel behandlas skolans styrdokument utifrån de fyra perspektiven.

#### *Hälsoperspektiv*

2003 kom ett tillägg till Lpo94 som säger: ”Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen” (<http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>). Skolan har alltså fått ett uppdrag från staten att främja fysisk aktivitet. Det finns olika sätt att göra detta på, ett av dessa är utomhuspedagogik. Den traditionella skolan bygger på klassrumsundervisning och stillasittande. Även fritiden präglas idag av allt mindre fysisk aktivitet, istället väljer många barn att ägna sig åt stillasittande aktiviteter såsom TV- och datorspel. I ett sådant samhälle har skolan en än viktigare roll att fylla som förmedlare av fysisk aktivitet. I uppnåendemålen för

idrott och hälsa betonar man vikten av att ”Behärska olika motoriska grundformer och utföra rörelser med balans och kroppskontroll...” (Skolverket, 2002, s. 24). I det stillasittande samhälle som ovan beskrivs behöver alltså skolan ägna mer tid åt att eleverna får träna sin kropp på ett allsidigt och naturligt sätt genom att exempelvis gå ut i skogen och möta det omväxlande landskapet och därmed få utforska det med hjälp av hela sin kropp. Dessutom står det om leken i kursplanen för Idrott och hälsa, nämligen att leken är en aktiv del i lärandet, det vill säga kunskap kan lekas fram.

Ett annat begrepp som ofta nämns i skolans styrdokument är det lustfyllda lärandet. Ett av målen att sträva mot i ämnet Idrott och hälsa är att eleven: ”– utvecklar och fördjupar sin rörelseförmåga och lust att röra sig, samt stimuleras att ge uttryck för fantasi, känslor och gemenskap, utveckla förmågan att leka, motionera och idrotta på egen hand och tillsammans med andra,” (Skolverket, 2002, s. 22). Att vara utomhus tillsammans med barnen kan vara ett led till att uppnå detta mål. Utomhus är sannolikheten större att barnen rör på sig samt att deras sinnen stimuleras på ett mer varierat sätt än inne. Detta genererar en vidare kunskapsbas eftersom eleven lär med hela kroppen på ett fantasifullt sätt såväl ensam som i gemenskap med andra.

#### *Individuellt och socialt perspektiv*

I Lpo94 står det att ”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov” (Skolverket 2001, Lpo94, s.4). Detta betyder inte att undervisningen måste vara enskild, istället kan man använda sig av varje elevs unika kunskaper och låta dem lära av och med varandra. I utomhuspedagogiken finns utrymme för enskilt lärande, ofta i sociala sammanhang. Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven ”utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och i samarbete med andra,” (Skolverket, 2002, s.97). Vidare står det att: ”Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper” (Skolverket, 2001, s.5). Naturen och utemiljön är outtömliga källor för detta. I utemiljön kan eleverna få tillfälle att på ett stimulerande och lustfyllt sätt tillgodogöra sig ny kunskap genom att observera, experimentera och uppleva i en konkret miljö.

I utomhusmiljön ges en ökad chans till språk- och kommunikationsutveckling. Eleverna lär och utvecklar språket i gemenskap med varandra. Detta är ett av syftena i kursplanen för svenska ”Det är /.../ ett av skolans viktigaste uppdrag att skapa goda möjligheter för elevernas

språkutveckling” (Skolverket, 2002, s.96). Språkutveckling sker här på ett, för eleverna, meningsfullt sätt i ett relevant sammanhang. I det sociala samspelet är kommunikationen nyckeln till ett gemensamt kunskapsskapande. ”Språket har en nyckelställning i skolarbetet. Genom språket sker kommunikation och samarbete med andra. Kunskap bildas genom språket och genom språket görs den synlig och hanterbar” (Skolverket, 2002, s.96). Med språk menas inte bara det verbala språket utan också kroppsspråk och andra kommunikationsmedel.

### *Lärande och kunskapsskapande perspektiv*

Barn lär på olika sätt därför är det viktigt att skolan varierar innehåll och arbetsformer för att nå varje enskild individ. I detta arbete kan utomhusverksamheten tillföra en ny dimension för att ”...främja elevernas harmoniska utveckling” (Skolverket, 1994, Lpo94 s.6). I läroplanen betonas att detta görs på bästa sätt genom en varierad och balanserad undervisning vad det gäller såväl innehåll som arbetsformer.

I kursplanen för engelska står det att ”Ämnet syftar /.../ till att eleven skall vidmakthålla och utveckla sin lust och förmåga att lära sig engelska” (Skolverket, 2002, s.13). Detta gäller inte enbart engelska utan är något som genomsyrar hela skolverksamheten. Utomhus är chansen större att eleverna får något konkret att prata om och därmed kan chansen till lärande öka. ”Skolan skall i sin undervisning i engelska sträva efter att eleven: fördjupar sin förståelse av talad engelska i olika situationer och sammanhang, utvecklar sin förmåga att använda engelska muntligt i olika sammanhang för att berätta, beskriva och förklara samt motivera sina åsikter,” (Skolverket, 2002, s.13).

Ett av matematikämnets syfte och roll är att ”...ge eleven möjlighet att utöva och kommunicera matematik i meningsfulla och relevanta situationer i ett aktivt och öppet sökande efter förståelse, nya insikter och lösningar på olika problem” (Skolverket, 2002, s.26). I detta citat är det tydligt att utomhuspedagogiken lämpar sig väl som metod i matematikundervisningen. Utomhusmiljön ökar möjligheten att konkretisera den ofta annars så abstrakta och teoretiska matematiken vilket förhoppningsvis leder till en större förståelse för fler elever. Eleverna får chansen att beräkna, diskutera, och prova sig fram till lösningar på olika problem. De får ”jämföra, uppskatta och mäta längder, areor, volymer, vinklar, massor och tider samt kunna använda ritningar och kartor” (Skolverket, 2002, s.28). Skolan skall också sträva efter att eleverna: ”utvecklar intresse för matematik samt tilltro till det egna

tänkandet och den egna förmågan och att lära sig matematik och att använda matematik i olika situationer”, (Skolverket, 2002, s.26).

### *Miljöfrämjande perspektiv*

En annan viktig uppgift skolan har, är att få eleverna att förstå vikten av att värna om vår miljö. Ett betydelsefullt led i detta är att eleverna får en relation till och kunskap om den värld vi lever i. För dessa tankar finns det tydliga stöd i kursplanen för idrott och hälsa. ”Genom friluftsvetsksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för betydelsen av att skydda och vårda natur och miljö” (Skolverket, 2002, s. 23). Det man känner till och tycker om värnar man om. Det är därför av största vikt att skolan så tidigt som möjligt, genom utevistelse, ger barnet ett tänkande kring miljön. I FN:s barnkonvention artikel 29 står det att barnets utbildning skall syfta till att ”utveckla respekt för naturmiljön” (<http://boes.org/un/sweun-c.html>). FN:s barnkonvention är indirekt ett av de styrdokument som skolan skall arbeta efter.

Allemansrätten och naturupplevelsen är viktiga delar av det svenska kulturarvet. Det är därför grundläggande att eleverna i skolan får kunskaper om allemansrätten. Allemansrätten innebär såväl rättigheter som skyldigheter. Skolan har en viktig uppgift i att förmedla vad man i naturen får och inte får göra. Att göra detta på ett teoretiskt sätt inomhus är irrelevant. För att kunna ge eleverna kunskap om allemansrätten är utomhuspedagogiken en nödvändig metod. I idrottsämnets mål att uppnå står det att eleven skall: ”ha grundläggande kunskaper om friluftsliv samt känna till principerna för allemansrätten,” (Skolverket, 2002, s.24)

### **Stöd i litteratur och tidigare forskning**

I detta delkapitel behandlas tidigare forskning kring ämnet utomhuspedagogik utifrån de fyra perspektiven. Delkapitlet avslutas med en sammanfattning av de hinder och möjligheter som nämns i den tidigare forskningen.

### *Hälsoperspektiv*

Skolan har inte bara ansvar när det gäller den intellektuella utvecklingen. Eleverna skall dessutom fostras till goda samhällsmedborgare. En god samhällsmedborgare tar bland annat miljöansvar och ansvar för den egna utvecklingen såväl kroppsligt som själsligt. En aspekt som ofta glöms bort i dagens skola är barnens behov av att röra på sig. ”Det levande barnet är

fysiskt och psykiskt aktivt. Skolan skall ta tillvara barnets utvecklingsbehov och skaparförmåga, också när det gäller fysisk aktivitet” (Langlo Jagtøien, Hansen & Annerstedt, 2002, s.8). Istället för att lägga in fler idrottslektioner kan man istället ta med sig barnen ut och låta dem lära genom den fysiska aktivitet som utomhuspedagogiken ger. Dessutom hör rörelse och lärande ihop. Ett exempel på detta är när psykologen Paul Palenvi skriver att ”Rörelseutveckling och språkutveckling sker växelvis” (enligt Nyhus Braute m.fl. 1994, s.33). Barnets utveckling bör ses som en helhet där motoriken har en viktig roll. Vidare betonar Nyhus Braute m.fl. (1994) att fysisk aktivitet är näring för hjärnan eftersom sinnesintrycken stimuleras. Barn lever genom sin kropp, när alla sinnen aktiveras genom rörelse sker lärande (Langlo Jagtøien m.fl. 2002).

Brügge, Glantz, och Sandell (1999) beskriver hur barn påverkas av det samhälle de lever i. Ett samhälle som präglas av allt mer stillasittande vid TV, dator- och TV-spel. I detta samhälle menar författarna att naturmötet och friluftslivet har fått en ny funktion. ”Tanken från romantiken om den fria luften och ‘naturen själv’ som en väg till hälsa och livskvalitet gör sig då allt mer gällande” (Brügge m.fl. 1999, s.191). Vidare skriver författarna om vikten av tystnad i naturen som en motpol till den allt bullrigare skolmiljön. Bilden av ett samhälle präglad av för mycket stillasittande är genomgående i den litteratur vi behandlat.

År 2000 godkändes en nationell rekommendation av Svenska Läkarsällskapet angående fysisk aktivitet: ”Alla individer bör, helst varje dag, vara fysiskt aktiva i sammanlagt minst 30 minuter” (Rydqvist & Winroth 2002, s.93). I det samhälle som ovan beskrivs är det tydligt att skolan behöver ta detta på största allvar och förankra ovan nämnda hälsoperspektiv i skolan exempelvis genom utomhuspedagogik. ”Det allra viktigaste är att de [eleverna författarnas anmärkning] får frisk luft och förmiddagsljuset är det bästa ljuset för hjärnan, skelettet och hela kroppen. Frisk luft och ljus ger människan bättre humör” (Drougge, 1997, s.11). För att uppnå detta krävs det att skolan aktivt strävar efter detta mål.

Förutom de fysiska vinster som utomhuspedagogiken kan medföra, får man också indirekta vinster som exempelvis ett bättre inomhusklimat och därmed en förbättring av den totala skolsituationen. ”På gruppnivå kan friskvårdsarbetet bidra till ökad gemenskap och trivsel som i sin tur påverkar den totala situationen i skolan eller på arbetsplatsen, – ett bättre psykosocialt klimat” (Rydqvist m.fl. 2002, s.33). Mycket utomhusverksamhet ger barn mindre sjukfrånvaro på grund av fysisk aktivitet och tillgång till bättre luft. De orkar mer tack vare

utomhusvistelsen. Ljudnivån blir lägre och barnen leker andra slags lekar, detta menar Nyhus Braute m.fl. (1994) beror på att barnen är fysiska behov tillfredsställda. Har barnen inte en massa spring i benen har de lättare att koncentrera sig belyser Nyhus Braute m.fl. (1994).

### *Individuellt och socialt perspektiv*

Nyhus Braute m.fl. (1994) beskriver de fördelar som utomhuspedagogiken medför vad det gäller den sociala utvecklingen. De menar att:

- få onödiga konflikter uppstår
- barnen leker i andra konstellationer än annars
- barnen varierar grupperna mer än inne /.../
- barnen hjälper varandra när de träffar på nya utmaningar

(s.34).

En av skolans huvuduppgifter, enligt Lpo 94 Skolverket (2001), är att fostra eleverna till demokratiska samhällsmedborgare. Ett led i detta kan vara utomhuspedagogiken där barnen får interagera med varandra i socialt samspel och på så vis utveckla lärandet. ”Arbete ute i en variationsrik naturpräglad miljö bjuder oftast på motstånd (utmaningar) och fodrar ett samarbete som inomhusmiljön inte i lika hög grad erbjuder” (Brügge m.fl.1999, s.27). Genom att låta eleverna arbeta tillsammans i en social kontext utvecklas en ömsesidig förståelse vilket i sin tur leder till ökad lust att lära, menar Brügge m.fl. (1999).

Barn leker från att de är små. Att leka är ett sätt att lära. ”I leken förenas inläring, rörelse och glädje i samspel med andra barn och vuxna. Barn får en god kroppsuppfattning och tränar sina muskler, sin balans och sin smidighet. Det inger självförtroende att kunna behärska sin kropp” (Drougge, 1997, s.3). Det finns en stor vinst i att bibehålla leken under skolgången och genom hela livet. I leken tränas sociala samspel, kreativitet, fantasi, kropp och själ.

### *Lärande och kunskapsskapande perspektiv*

”Barn lär sig på olika sätt. Forskning visar att vi kommer ihåg 10 % av det vi läser, 20 % av det vi hör, 30 % av det vi ser, 50 % av det vi hör och ser, 70 % av det vi diskuterar, 80 % av det vi upplever och 95 % av det vi lär ut till andra” enligt William Glasser (beskriven av Molander m.fl. 2006, s.14).



Det man introducerar för eleverna på ett lustfyllt sätt i lärandesituationen lägger grunden för den inre motivationen så att barnen på eget initiativ sätter igång aktiviteter som de tidigare fått i uppgift att göra hävdar Langlo Jagtøien m.fl. (2002). Utomhusmiljön väcker intresse och lust att lära. Det positiva i mötet med något nytt genererar en nyfikenhet och lust till fortsatt lärande.

Nyhus Braute m.fl. (1994) menar att i dagens samhälle är barnen ofta rädda och osäkra första gången de går ut i skogen. Det är därför viktigt att de får tillfälle att i lugn och ro bekanta sig med naturen. Barnen kan behöva tid på sig att lära sig att trivas i naturen. Rätt sorts kläder för både barn och vuxna är A och O. ”Fina upplevelser i naturen blir meningslösa om man fryser” (s.23). Barn och vuxna får inte heller vara hungriga ”uten mat og drikke, duger helten ikke” (s.23) lyder ett norskt ordspråk. Ett bra inslag är att tillaga och äta maten ute. ”Ett av huvudmålen är /.../ att barn och vuxna ska trivas när de är ute, att de ska få fina upplevelser och minnen” (s.23). Skolan har i detta en viktig uppgift eftersom föräldrarnas tid är knapp. Skolan behöver därför i större utsträckning än förr förflytta undervisningen ut.

Utomhusmiljön är full av saker att upptäcka. Barn behöver möjlighet att få uppleva, erfara och vara med om olika företeelser. Upplevelser är viktiga för barns utveckling, de lägger grund för kunskaper. Vuxna har idag ofta dåligt med tid. Det går snabbare om de själva gör det som barnen borde få göra belyser Nyhus Braute m.fl. (1994) och de säger vidare att det är viktigt att ge eleverna tillfälle att upptäcka och iaktta naturen. ”Naturen är alltid full av aktivitet. Smådjur kravlar och kryper, växter förändras över året, ja, till och med under dygnet /.../ Barn är sysselsatta med att utforska saker och ting och i naturen händer det alltid något nytt som är värt att studera” (s.24). När barnen känner sig trygga i naturen är det dags för dem att börja undersöka den närmare. Barnen börjar nu fråga saker. De studerar och reflekterar vilket leder till att de vuxna får frågor som de tillsammans med barnen kan undersöka. Utomhusverksamheten skapar nyfikenhet vilket i sin tur ger lust att lära. Pedagoger bör ta tillvara på barnens nyfikenhet istället för att genomföra sina egna planer. Det är troligt att barn uppfattar saker på annat sätt än den vuxne menar Nyhus Braute m.fl. (1994).

”Det är viktigt att barnen tycker om naturen så att det senare i livet kan ta väl vara på den” (Nyhus Braute m.fl. 1994, s.29). Naturen kan också vara viktig för barnens utveckling eftersom den erbjuder ständig variation. Hörsel, syn, lukt och känselsinnet tas i anspråk. Genom leken stimuleras också balanssinnet och muskel- och ledsinnet.

Varje ögonblick tränger otaliga sinnesförmimmelser in i hjärnan, som omedelbart organiserar och sätter samman dem till upplevelser, beteenden och inläring. Även om en viss förmåga till integration av sinnesintryck är medfödd, måste denna integration utvecklas under barnåren. Utvecklingen sker genom målinriktade och meningsfulla reaktioner på sinnesintryck. När barnet klarar av en utmaning, utvecklas hjärnan och barnet lär sig någonting nytt (s.30).

När barn upplever, får de mer saker att prata om. De lär sig fler ord och begrepp, vilket leder till att språket utvecklas. Utomhuspedagogik hjälper alltså till att utveckla barnens språk. Ordförrådet och förmågan att uttrycka sig utvecklas. Detta har inte bara stor betydelse i modersmålsundervisningen utan också i de övriga skolämnena. (Nyhus Braute m.fl. 1994)

Alla elever lär olika och skolan måste se till varje individs förutsättningar. ”En /.../ fördel med lärandet i utomhusmiljöer är att alla sinnen mobiliseras. Man lär på många olika sätt när flera olika perspektiv och infallsvinklar lyfts fram /.../ En ökad kontakt med uterummets natur och kulturfenomen och förändringsprocesser borde i större utsträckning ses som en inlärningsresurs” (Brügge m.fl.1999, s.27-28).

Dagens skola består till stor del av abstrakta och teoretiska kunskaper. Det är dessa kunskaper som av tradition värderas högst. Genom att använda utomhuspedagogik som metod för inläring kan man lättare levandegöra ämnesinnehållet genom tematiska övergripande studier. På så vis är det i vissa ämnen lättare att konkretisera innehållet vilket i sin tur leder till en vidare förståelse hos eleverna hävdar Brügge m.fl. (1999). Denna konkretisering syftar till att nå en helhetsbild av kunskapsinnehållet där teori och praktik är ofrånkomliga. ”Utgångspunkter för själva lärandet blir i utomhuspedagogiken den direkta upplevelsen. Där man förstår ’med hela kroppen’ och där det är viktigt att reflektera över vad man lärt och känt” (Brügge m.fl. 1999, s.24).

I en skola i London som heter Coombes School jobbar pedagoger och elever övervägande i utomhusmiljö. Utomhusarbetet genomsyrar skolans verksamhet. ”Skolan arbetar efter principen att skoldagen ska vara varierad och allt vara så lustfyllt som möjligt. /.../ lärandet måste vara taktilt, ja över huvudtaget sinnligt! Det du lär dig med din kropp blir en del av dig. Kunskapen stannar kvar som sinnliga erfarenheter, som kroppsminnen, säger Susan Humphries” (Olsson m.fl., 2002, s.78).

### *Miljöfrämjande perspektiv*

Människor utan förhållande till naturen har heller ingen förståelse för den vilket leder till att de i mindre utsträckning värnar om miljön. Synen på naturen beror på de egna erfarenheterna av den, menar Leicht Madsen (enligt Nyhus Braute m.fl. 1994). Barndomens upplevelser av naturen är de som är djupast rotade. ”Vårt arbete med barn och natur är med andra ord ett attitydskapande arbete som kan sägas vara ett grundläggande natur- och miljöskyddsarbete av största vikt” (s.20). Det är därför viktigt att förskolor och skolor tar sitt ansvar. Författarnas filosofi är ”det man tycker om, vill man också skydda och bevara” (s.21). Vidare menar de att om man har naturen och närmiljön som utgångspunkt kan man få barnen engagerade och intresserade av att följa och förstå sin egen kultur. Liknade tankar belyser Brügge m.fl. (1999) på s. 23, de skriver ”I naturen kan vi hämta kunskap, känsla och inspiration. Naturkänsla blir till ett engagemang och möjlighet att utvecklas. Genom reflekterad erfarenhet blir liv ute i naturen ett viktigt fundament för vår framtid”. Det vi möter i naturen väcker känslor. Eftersom naturen är full av färg, form och dofter väcker den olika känslor som stimulerar elevernas fantasi. Den ger barnen möjlighet att utforma nya attityder och värderingar i en gemenskap. ” – Naturen som motpol till vardagslivet ger en känsla av frihet. Den fria rymden utan hindrande väggar och med himlen som tak bidrar till att känslan blir fysiskt påtaglig” (Brügge m.fl. 1999, s.189). Genom att uppleva naturen får eleverna kunskap om den. De kan därmed utveckla förståelse för det lilla och näras betydelse, i det globala perspektivet. Kunskapen om naturen har hos många idag gått förlorad. Barnen behöver få denna kunskap för att kunna förstå och ta vara på naturen. Det är därför viktigt att få eleverna att förstå att människan är en del av naturen. De måste vidare få en förståelse vad det gäller att leva i symbios med naturen menar Drougge (1997).

Ett av naturskoleföreningens främsta argument för utomhuspedagogik är att upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Det gäller såväl barn som vuxen. Att få utveckla sin känsla för naturen är ett första viktigt steg. Kunskap om naturen börjar i naturen! <http://www.naturskola.se/merinfo.htm>

### *Hinder och möjligheter*

Avståndet till naturen ses ofta som ett hinder för utomhusverksamhet. Det kostar att åka någonstans, dessutom är det tidsödande. Detta tas bland annat upp av Brügge m.fl. (1999).

Senare i samma bok ger författaren ett motargument ”Man behöver inte åka till Timbuktu eller Himalaya för att uppleva – naturen finns runt hörnet” (Brügge m.fl. 1999, s.165). Utomhuspedagogik är inte bara att ge sig ut i skogen och naturen, den innefattar också närmiljön bland annat skolgården och staden. Som vi tidigare nämnt så är också bristen på tid en vanlig orsak till att lärare undviker att gå ut med sina elever. Det krävs mer tid till planering och dessutom tar det längre tid när man måste förflytta sig hävdar Brügge m.fl. (1999). Ett annat problem som många pedagoger upplever är att eleverna inte har rätt kläder för utomhusverksamhet. Har eleverna bristande klädsel blir det en negativ upplevelse av utomhusvistelsen vilket leder till negativa attityder enligt Brügge m.fl. (1999). För att få motiverade elever är det viktigt att de förstår nyttan av utomhuspedagogiken ”Många barn/ungdomar förstår inte heller vad det ska vara bra för – det är mycket bekvämare inne!” (Brügge m.fl. 1999, s.207).

Dessa faktorer försvårar pedagogens arbete med utomhuspedagogiken och får många pedagoger att välja bort utomhuspedagogiken som metod vid inläring.

Drougge (1997) beskriver på s.123 tre möjligheter som naturen kan erbjuda. ”Naturen är världens bästa lekplats och kunskapskälla. Friluftsliv är att vistas i naturen året runt för att få:

- gemenskap (sociala och emotionella behov tillfredsställda)
- naturkänsla, kunskap (intellektuella behov tillfredsställda)
- motion, rörelse (fysiska behov tillfredsställda) utan prestation i tävlingsform”

### **Intervjuer**

I intervjudelen har vi undersökt lärarnas syn på utomhuspedagogiken utifrån de fyra perspektiven. Vilka för- och nackdelar de ser? Vi har intervjuat fyra lärare. Vi har valt att kalla lärarna för Lärare A, B, C och D. En som inte jobbar med utomhuspedagogik (Lärare A), en som är i initialfasen av arbetet (Lärare B), en som jobbat med utomhuspedagogik, och framför allt då rörelse i lärandet, under ett år (Lärare C) och en lärare på naturskolan (Lärare D).

### *Hälsoperspektiv*

Alla lärarna menar att barn idag rör sig alldeles för lite och får för lite frisk luft. Lärare D menar att ”Hälsospekten är också viktig. Dessutom får barnen frisk luft vilket ibland kan

vara en 'bristvara' för barn i dagens samhälle. Barnen får bättre kondition och använder alla sina sinnen". Lärare A beskriver problematiken vidare "...barn idag ägnar alldeles för lite tid till motion egentligen och det är vi föräldrar som gör det felet att vi skjutsar dom överallt /.../ jag tror egentligen att vi gör våra barn en björntjänst genom att va så himla hyggliga och ställa upp i alla lägen... det är inte riktigt bra alltid". Lärare A säger också att i dagens samhälle erbjuds en uppsjö av aktiviteter. För att barnen överhuvudtaget skall ägna sig åt fysisk aktivitet kanske det krävs att föräldrarna skjutsar dem för att de skall röra på sig. "...idag så är det så mycket som lockar då väljer man som barn att göra det som är bekvämast och roligast..." Om föräldrarna skjutsar barnen till träningen rör de i alla fall på sig när de är där.

Lärare B beskriver utomhuspedagogikens gynnsamma effekt för det allsidiga lärandet. Elever lär på olika sätt. "Man ska inte bara ha böcker och jobba i... ähh... det är extra viktigt för dom eleverna som inte rör sig på fritiden... då är det viktigt att dom får röra på sig i skolan...". Hon kopplar också ihop detta lärande med elevernas brist på naturlig rörelse. Utomhuspedagogiken är ett bra sätt att få alla elever att röra på sig.

Istället för att lägga till fler idrottslektioner beskriver Lärare C hur tankegångarna gick vid introduktionen av projektet Rörelse I Lärandet. Hon beskriver fördelarna med utomhuspedagogiken, utifrån ett rörelseperspektiv. Att ha fler idrottslektioner är i sig positivt, men hon menar också att utomhuspedagogiken erbjuder rörelse och förhoppningsvis kan fler elever delta i den fysiska aktiviteten och känna glädje.

"Att man skulle erbjuda inte bara för sånna som var intresserade av idrott för det var det några tyckte att dom skulle ha mer idrott, mer idrott varje dag. Det skulle dom ha för det är bra. Det är också bra förstås men sånna som inte är intresserade av idrott, man når inte dom på samma sätt. Om det är så att man bara lägger till idrottslektioner. Om man lurar in det i den andra undervisningen så... så når man dom också då. Och då kan man visa saker som dom är duktiga på som inte är så duktiga på idrotten då".

Alla elever känner inte glädje och delaktighet i idrottsämnet, då kan utomhuspedagogiken ha en viktig roll att fylla. Alla kan visa något de är duktiga på och blir därmed förhoppningsvis mer motiverade till att röra på sig. Därmed utvecklas såväl lärandet som lusten att röra på sig. Ju mer man motionerar desto lättare blir det.

### *Individuellt och socialt perspektiv*

Skolan skall anpassa undervisningen så att den passar alla elever. I detta arbete tror Lärare B att utomhuspedagogiken har en viktig roll "...man får kunskap på olika sätt... så.... Alla lär

inte likadant”. Vidare menar Lärare B att utomhusmiljön främjar samarbete och individuell utveckling vilket är gynnsamt för såväl lärandet som elevernas sociala kompetens. Varje elev kan bidra med sin del till gruppen.

Lärare C poängterar vikten av att tänka på gruppammansättningen vid arbete utomhus; ”sen får man tänka lite på det där med vilka som ska jobba tillsammans för annars kan det bli besvärligt för somliga”. Med detta menar hon att det är svårare att hålla koll på alla elever när de är utomhus. Fungerar gruppen dåligt kan vissa elever bli oengagerade och försvåra gruppens arbete.

### *Lärande och kunskapsskapande perspektiv*

Några av de saker som utomhuspedagogiken kan tillföra den ordinarie undervisningen menar Lärare D är lust, intresseskapande samt att få dem att förstå den praktiska nyttan av inlärningsstoffet. Hon menar att utomhuspedagogiken kan tillföra:

”Lust, egna upplevelser. Det är ett exklusivt inslag i tillvaron. I lärandet måste vi som pedagoger antingen fånga barnens egna intressen eller få dem att se den praktiska nyttan i det man lär eller både och. Till detta är utomhuspedagogiken bra. När barnen kommer tillbaka till naturskolan efter ett år kan de beskriva övning för övning vad de gjorde förra gången. Vilken ”vanlig” lektion ett år senare skulle barnen komma ihåg?”

Vidare menar hon att utomhuslärandet bör bygga på den direkta upplevelsen genom upplevelsen menar hon att hela kroppen och alla sinnen blir delaktiga. ”Den viktigaste delen i lärandet utomhus är den direkta upplevelsen, man får en känsla som påverkar hela kroppen – känslan går in under skinnet.” Lärare D understryker fördelarna med att det finns inlärningsvinster med att introducera ett nytt ämne utomhus på ett konkret plan för att sedan kunna arbeta med det i klassrummet på ett mer teoretiskt och abstrakt sätt. Detta leder till en vidare förståelse av fenomenet.

Samtliga av lärarna poängterar vikten av variation i undervisning. ”Man kommer ifrån den vanliga undervisningen och får frisk luft. Barnen får en chans att göra något annat. På ett annat sätt... så” (Lärare B). Lärare C lägger in ännu en aspekt i tankarna om variation. Hon menar att lärandet påverkas på ett positivt sätt av ”kombinationen att röra på sig och lära sig som befrämjar varandra och det är inte så dumt”.

Lärare C pekar på vikten av att få eleverna att förstå att det finns andra sätt att lära sig än i klassrummet. ”För eleverna är det ju för att... ja... dels det att dom får en annan chans att visa

vad dom kan och sen så dom ser att man faktiskt kan lära... det blir olika inrutat, dom tror ju att man bara kan sitta i skolbänken, men man lär sig minst lika bra utanför.”

Naturen är en kunskapskälla menar Lärare B, ”Jag vill att vi ska titta på och använda det som finns i naturen...” Utomhus blir undervisningen mer konkret, barnen kan känna, lukta, se och höra. De får tillfälle att använda alla sina sinnen. Eleverna kan mäta, undersöka och experimentera med det de möter i naturen.

En annan stor fördel med utomhuspedagogiken som flera av lärarna nämner är de vinster som utomhusverksamheten medför för inomhusklimatet. ”Man får lugnare barn... det är ofta lättare att nå dom som det inte passar att sitta stilla. Det är ett sätt för dom att nå sin kunskap. så.” (Lärare B) ”Vi ser ju på eleverna att om dom får aktivitet då får dom naturligtvis bättre förmåga att jobba i klassrummet, då är dom pigga och så vidare” (Lärare A). Rörelsen genererar energi vilket gör att barnen orkar arbeta i klassrummet. Koncentrationen skärps eftersom eleverna får en chans att springa av sig.

#### *Miljöfrämjande perspektiv*

Lärare D hänvisar till studier ”...som visar att barn som vistas mycket utomhus när de är små tar ett större miljöansvar som vuxna”. Det man känner till och tycker om värnar man om. Därför är utomhuspedagogiken ett viktigt led i det miljöfrämjande arbetet. Hon menar vidare att det är av yttersta vikt att eleverna får en chans att förstå och få inlevelse i djuren och naturens värld.

”Vi brukar till exempel prata om kungsfågeln. Barnen får först känna på en modell för att få ett hum om storlek och så vidare. Sedan får barnen veta att en kungsfågel på morgonen väger 5 g. på kvällen måste den väga 6,5 g. för att gå upp så mycket behöver den äta 15 g insekter. Jag gör sedan en jämförelse med människan om jag väger 50 kg på morgonen och ska gå upp 15 kg till på kvällen måste jag äta 150 kg under dagen. Sedan får barnen fånga motsvarande insekter som en kungsfågel behöver äta/dygn. Detta gör att barnen får en känsla för fågeln och hela dess värld” (Lärare D).

Lärare D avslutar med att säga att ”...är man ute mer med barnen så blir dom mer miljömedvetna när dom blir stora”.

### *Hinder och möjligheter*

Lärare A går inte ut med sina elever för att han tycker att han inte har tillräcklig kontroll över klassen ”Dom är alldeles för spretiga och svårt att hålla ordning då. Ska man va ute måste man kunna lita på att dom gör som man säger eftersom det kan finnas faror och vi litar alltså inte såpass på dom för att ta med dom ut”. Kan pedagogen inte lita på eleverna ges dåliga förutsättningar till inläring.

Ett argument som Lärare B nämner som orsak till att så få på hennes skola jobbar med utomhuspedagogik är att många lärare har svårt att slita sig från böckerna. Det är svårt att frångå gamla rutiner. De känner en trygghet i det invanda. Det krävs mer av lärarna när de kommer i nya situationer.

Ett annat hinder som lärare A nämner är den ekonomiska biten

”sen nått år tillbaka så har vi inte haft pengar så det räcker... det kostar pengar att åka buss å de kostar sist då för ett par år sen 700 kronor ähh... då att åka upp och 700 att åka tillbaka. Det blir 1500 fram och tillbaka. Å det blir så himla mycket pengar, om alla klasser skulle göra detta då blir det alldeles för mycket pengar som går och dom pengarna får tas från läromedel då betyder det att vi måste prioritera matteböcker och engelskaböcker och det är himla synd att det är... att man måste ställa en sak mot en annan” (Lärare A).

Han menar att skolan tycker att böckerna har ett större värde än utomhusinläringen.

Vädret nämner en av lärarna som en bromsande faktor för utomhuspedagogiken. ”Ähh... Vädret kan förstöra. Om det regnar kanske det inte är så kul, det kan vara svårt att hitta lämpliga ställen att vara på ute...” (Lärare B).

Lärare D kan inte se några direkta nackdelar med utomhuspedagogiken däremot kan hon se ett antal hindrande faktorer som inverkar i andra pedagogers arbete med utomhuspedagogik.

”Som sagt ser jag inga direkta nackdelar med utomhuspedagogiken däremot ser jag ett antal hinder som ofta tas upp som argument mot utomhuspedagogik bland annat brist på kunskap från lärarna, de känner sig otrygga i situationen. Barn och lärare har dåliga kläder för utomhusvistelse. Ett barn som fryser och är hungrigt tar inte till sig kunskap och får en negativ inställning till att vara utomhus. Det krävs dessutom mer jobb vid lektionsplanering utomhus. Lärarna är inte vana. Ju äldre barnen blir desto färre utomhuslektioner blir det”.

I den kommun vi genomför vår undersökning finns, som vi tidigare nämnt, en naturskola. Den har tidigare enbart tagit emot besök från skolklasser. Vissa skolor väljer att inte skicka sina elever eftersom busskostnaderna blir för omfattande. Därför har naturskolan börjat med



uppsökande verksamhet för att ge alla skolor möjlighet, oavsett ekonomi, att delta i naturskolans undervisning. Lärare D som jobbar på naturskolan beskriver den nya uppsökande verksamheten.

Jag har nu uppsökande verksamhet då jag åker ut till skolorna för att möta elever och lärare i deras närmiljö. Hela naturskolan är gratis, men det kostar att ta sig till naturskolan med buss, därför har vi valt att börja med uppsökande verksamhet. Alla skolor är välkomna till naturskolan, men alla utnyttjar inte detta. Den största orsaken till detta är busskostnaden. (Lärare D).

### **Vad tycker eleverna?**

I den forskning vi tagit del av inför vårt examensarbete så har ytterst lite av elevernas tankar berörts. Vi har därför valt att intervjua fyra elever som varje vecka har en lektion med utomhuspedagogik. Genom att intervjua fyra elever kan man inte generalisera alla barns syn på utomhuspedagogikens fördelar, däremot kan vi få en inblick i vad dessa barn tänker runt sin utomhusverksamhet. Anledningen till att vi har valt att intervjua eleverna är att vi menar att det är deras intressen som är i fokus för skolverksamheten. Deras åsikter är därför av största vikt.

Eleverna är genomgående positiva till utomhusaktiviteterna ”...det är väldigt roligt öhh... mm... man hittar på så många olika saker liksom... (flicka år 4). Det var flera av eleverna som poängterade just detta med att de får möjlighet att göra andra saker än de annars gör i klassrummet. Bara genom att göra undervisningen lustfylld har pedagogen lättare att nå eleverna och få med dem i arbetet.

En annan positiv sak eleverna nämnde var att de ute fick chansen att jobba med andra ”Nej, man får vara med alla och så här... om när man får va med alla och så... (inne jobbar ni med samma?) Ja, vi sitter vid ett sånt bord, det blir ju mest som det man arbetar” (flicka år 4). I utomhusmiljön finns större förutsättningar för samarbete och det kan därmed vara ett bra sätt att bryta klassrummets fasta gruppammansättningar.

Förutom att eleverna tycker att det är roligt att vara ute ser de också hälsoperspektivet som en vital del ”man får va ute och hämta frisk luft och... känna att man liksom mår bra och sånt där... (flicka år 5) ”Man får röra sig mer” (pojke år 5). En flicka menar att hon ”inte kan rensa hjärnan inomhus” (flicka år 5). Detta tolkar vi som om hon har lättare att jobba utomhus dels för att kroppen får ny energi och därmed också hjärnan men också att miljön är annorlunda

ute än inne. Hon säger vidare ”och att det inte låter så mycket utomhus, för i vår klass pratas det mycket... Ute är vi mycket bättre på att vara tysta och lyssna sånt dära” (flicka år 5). Eleverna var dock inte överens om när de lär sig bäst.

Att gå ut när det regnar ses av många pedagoger som ett hinder för utomhuspedagogiken. De barn vi tillfrågat var dock inte direkt negativa till att vara ute när det regnar ”Det gör inget för vi har regnkläder” (pojke år 4).

## **Diskussion och slutsats**

Våra huvudfrågor i undersökningen är:

- varför utomhuspedagogik?
- vilka argument för och emot finns det för utomhuspedagogiken som metod för inläring?

I diskussionen och slutsatsen har vi utgått från samma kategorier som i resultatet. Vi har diskuterat de olika källorna utifrån hälso-, individuellt och socialt-, lärande och kunskapsskapande- samt miljöfrämjande perspektiv. Vi diskuterar också hur väl lärandeperspektiven passar in i utomhuspedagogikens metod för inläring. Avslutningsvis diskuterar vi varför utomhuspedagogiken används i så liten utsträckning i skolan idag trots att tidigare forskning och skolans styrdokument pekar på den positiva effekten av utomhuspedagogik.

### **Lärandeperspektiv**

Utomhuspedagogiken stämmer väl in på de lärandeteorier som vi har valt att behandla. Inom det sociokulturella perspektivet menar förespråkarna att det är av största vikt att lärandet sker i samverkan med andra. Utomhus ges goda förutsättningar för ett sådant lärande. Barnen lär av varandra och skapar tillsammans kunskap. Vi tror att detta gör att eleverna kan få en större helhetsbild genom att de tar del av varandras erfarenheter. I utomhusmiljön stimuleras både språkutvecklingen och tankeverksamheten genom kommunikation.

Inom den konstruktivistiska synen på lärandet menar man att individen konstruerar sin kunskap. Barnen får i utomhusmiljön experimentera, pröva och testa sig fram till kunskap. Tillsammans skapar eleverna en vidare bild än vad de hade kunnat göra enskilt. Denna syn på kunskap anser vi passa väl in i utomhuspedagogiken. Eleverna måste ha en aktiv roll för att nå kunskap. Som vi tidigare nämnt lämpar sig konstruktivismen väl i framförallt de naturorienterade ämnena och inom matematiken. Detta grundar vi på de tankar som finns i skolans styrdokument som säger att de naturorienterade ämnena och matematiken skall vara experimentella. Den kontext som lärandet sker i är avgörande för hur kunskap skapas. Det är

viktigt att teori och praktik integreras för att få en vidare bild av verkligheten. Vi tror att utomhuspedagogiken är ett värdefullt redskap för att nå dessa kunskaper.

Att variera sin undervisning är elementärt inom det variationsteoretiska perspektivet. Vi anser att en av skolans viktigaste uppgifter är att få varje individ delaktig i undervisningen genom olika vägar att nå kunskap. Vi uppfattar världen olika därför är det omöjligt att nå varje individ genom att enbart använda ett sätt att lära ut. Fenomen måste belysas utifrån olika perspektiv. I utomhusverksamheten finns förutsättningar för en sådan variation. En variation som kan ske enbart utomhus men också i samverkan med klassrummets undervisning. Ju mer eleverna erfar desto större förståelse får de av världen.

De tre teorier som vi har valt att behandla i vår undersökning har många likheter. Vi anser att det är teorier som kompletterar varandra i strävan att nå så vid kunskap som möjligt. Vi har utläst fem nyckelord som är viktiga för elevernas kunskapsprocess. Det är konstruktion av kunskap, kommunikation, variation, teori och praktik. Dessa ord, som också väl stämmer in i tankarna om utomhuspedagogiken, passar in i samtliga tre lärandeperspektiv som vi har belyst i vår undersökning. Om pedagogen har dessa ord i medvetandet när de planerar undervisning tror vi att skolan har kommit en god bit på väg mot att bli den kunskapsmedlare som styrdokumentet anger.

## **De fyra perspektiven**

Vi diskuterar under denna rubrik hur väl skolans styrdokument, tidigare forskning och lärare och elevers tankar stämmer överens med utomhuspedagogikens syn på lärande. Vi har precis som i resultatdelen utgått från de fyra perspektiven i diskussionen.

### **Hälsoperspektiv**

För många elever är den utomhusverksamhet skolan erbjuder enda tillfället som de är utomhus. Barn behöver röra på sig och få utlopp för sin energi. Då räcker inte idrottslektioner och raster till. Om skolans personal väljer att genomföra någon/några lektioner utomhus varje vecka så ökar chansen att fler elever får ett ökat välbefinnande genom rörelse och frisk luft. Utomhusvistelsen kan stärka kropp, hjärta, lungor men även den psykiska hälsan. I ett samhälle där vissa barn blir fetare och ägnar sig mer åt stillasittande aktivitet har skolan en än

viktigare uppgift att förmedla och främja utomhusvistelse med allt vad det innebär. Barn som är i rörelse stärker sitt skelett och på så vis minskar risken för framtida benskörhet. Som vi nämnde i resultatdelen har solljuset en viktig funktion för kroppens välbefinnande. Med hjälp av solljuset kan kroppen producera livsviktig D-vitamin.

Utomhus får eleverna chansen att träna upp sin motorik. De får bland annat klättra, krypa, springa, hoppa och smyga. Alla dessa sätt att förflytta sig tränar upp såväl balans som koordinationsförmåga. Barnen får en bättre kroppskänedom. Ju mer du aktiveras desto större behov av rörelse får du. När kroppen aktiveras frigörs energi och dina sinnen blir mer mottagliga för kunskap. Barnen blir piggare och har lättare för att koncentrera sig såväl i klassrummet som utanför. I både litteratur och elev- och lärarintervjuer har det tydligt framgått att utomhusvistelse gör att barnen mår bättre. Eleverna menar i sina intervjuer att de kan tänka klarare både när de är utomhus och jobbar men också när de åter kommer in i klassrummet. Detta är något som också de intervjuade lärarna instämmer i.

Om man för barnen i deras tidiga år introducerar rörelse exempelvis genom utomhuspedagogik är chansen större att man som vuxen fortsätter med ett aktivt tänk genom hela livet. På det viset förbättras den svenska folkhälsan vilket vi tror leder till exempelvis minskad fetma, mindre hjärt- och kärlsjukdomar vilket i sin tur leder till minskade sjukvårdskostnader. Friskare barn ger friskare vuxna.

### **Individuellt och socialt perspektiv**

Skolan har en viktig uppgift i att fostra goda samhällsmedborgare. När undervisningen sker i utomhusmiljö kan chansen att eleverna bättre interagerar med varandra öka. Barnen får samarbeta och lära av varandra i en realistisk miljö. Detta är en förhållandevis ny situation för barnen. De får vara delaktiga i kunskapsskapandet istället för att vara passiva mottagare av kunskap. Alla sinnen blir aktiverade. Barnen får lukta, känna, se, höra och i vissa fall smaka. Detta leder till en helhetsbild av det undersökta fenomenet vilket leder till en vidare kunskap som i större utsträckning bibehålls i minnet. Alla är en del av den kunskapsskapande processen.

I utomhusmiljön kan det vara lättare att bryta gamla mönster och gruppkonstellationer. Stor del av utomhusaktiviteten bygger på gruppövningar av olika slag. Gruppen får en gemensam uppgift att lösa. Kommunikation i gruppen är nödvändig för att den skall kunna sträva mot

samma mål. Genom att bryta klassrummets traditionella gruppindelningar tror vi att mobbning och konflikter kan motverkas. Alla får jobba med alla. En annan viktig aspekt som utomhuspedagogiken använder sig av är att naturen är utan hindrande väggar med endast himlen som tak. Alla får plats! Detta tror vi genererar en tätare social gemenskap i klassen.

### **Lärande och kunskapsskapande perspektiv**

I såväl styrdokument som tidigare forskning och intervjuer framgår det tydligt att elever lär på olika sätt. Skolan har fått i uppdrag att anpassa undervisningen till varje elev, i detta tror vi att utomhuspedagogiken kan vara av stor vikt för den moderna skolan. Utomhus får eleverna utlopp för sin energi samt en chans att möta världen utanför klassrummet på ett mer konkret sätt. Vår tanke är inte att all undervisning skall bedrivas ute, vi anser heller inte att utomhuspedagogiken skall vara ett komplement till den ordinarie undervisningen utan istället en integrerad del med hjälp av vilken fler elevers behov tillgodoses. För eleverna dessutom utlopp för sin energi ökar sannolikheten också för ett mer fungerade klassrumsklimat.

Vi vill här återkoppla till det citat i Molander m.fl. (2006) som säger att ”Barn lär sig på olika sätt. Forskning visar att vi kommer ihåg 10 % av det vi läser, 20 % av det vi hör, 30 % av det vi ser, 50 % av det vi hör och ser, 70 % av det vi diskuterar, 80 % av det vi upplever och 95 % av det vi lär ut till andra” (Molander m.fl. 2006, s.14). Är detta sant kan det vara av största vikt att skolan förändrar sin verksamhet. Vi tror att när alla sinnen är delaktiga så ökar chansen att kunskap bildas och bibehålls. Stora delar av dagen ägnar eleverna åt stillasittande där eleverna är passiva mottagare av kunskap. En annan uttalad del av dagens skola är det enskilda arbetet. Att eleverna inte kan tillgodogöra sig mer av skolan på grund av de metoder som används vid inläring anser vi vara skrämmande. Bara genom att gå ut så öppnas en ny möjlighet upp. Ute ser, hör och upplever eleverna med hela kroppen. De diskuterar sedan sina upplevelser och löser problem. Detta leder till nya dimensioner av lärandet. Utomhus matas eleverna inte enbart med kunskap, utan är en aktiv del av kunskapsskapandet. Eleverna måste själva bidra till den egna och den kollektiva kunskapsutvecklingen.

En av skolans viktigaste grundpelare som såväl läroplaner som kursplaner poängterar är det lustfyllda lärandet. Lärare D menar att för att få bestående kunskap måste antingen elevens intresse väckas eller så måste eleven förstå nyttan av inlärningsstoffet. Utomhus blir lärandet aktivt. När eleven är aktiv ökar chansen att lärandet blir lustfyllt vilket leder till att kunskapen

blir bestående. När lärandet dessutom blir konkret är det lättare för eleven att förstå nyttan av kunskapen och därmed blir det lättare att få en helhetsbild av det som skall läras in.

Utevistelsen är fylld med upplevelser. Eleverna får uppleva exempelvis årstidsväxlingar på ett konkret plan. Detta leder till andra dimensioner än om man enbart läser i en bok om årstidsväxlingarna, vilket i sin tur leder till att eleverna får ett helhetsperspektiv där teori och praktik är integrerade delar. Eleverna får i utomhusmiljön se hur det abstrakta blir konkret och tvärtom. Vilket gör att eleverna får en större sammanhängande kunskap om den värld vi lever i. Utomhuspedagogiken leder till nya sätt att lära och tänka. Nya perspektiv belyses. Vi tror att det är lättare att nå varje enskild individ när delar av undervisningen förflyttas utomhus. Varje elev får individuellt och i grupp sin upplevelse av omgivningen och allt den inbegriper.

Som Lärare C beskriver i sin intervju menar också vi att det finns stora fördelar med att inte bara lägga in mer idrott i skolan för att få eleverna att röra på sig utan att rörelsen också kan integreras i lärandet. Genom att ha, vad undersökningskommunen kallar, rörelse i lärandet tror vi att skolan kan nå fler elever i sitt mål att få alla elever att röra på sig inom ramen för skoldagen.

Såväl barn som lärare uttryckte i sina intervjuer en syn på lärandet med boken och skrivandet i fokus. Kan man bara få kunskap genom att sitta i klassrummet och läsa om olika saker? På ett plan ansåg eleverna att de lär sig någonting när de är ute, men samtidigt tror de att de lär sig bättre inne ”Där har vi böcker och så”. Detta är en syn som är djupt rotad i dagens samhälle och skola. Det finns bara en väg till kunskap. Den teoretiska kunskapen värderas högre än de praktiska kunskaperna. Vad är kunskap? Hur når man den? Vem kan säga att ett sätt är bättre än ett annat? Vår syn och skolans syn på kunskap skall grunda sig i skolans styrdokuments definition av begreppet där fakta, förståelse, förtrogenhet och färdighet är grunden. Vi tror på kombinationen av teori och praktik. För att få en kunskap som består tror vi att upplevelsen är viktig. Om vi igen tittar på de siffror som säger på vilket sätt vi bäst kommer ihåg så finner vi stöd för dessa tankar. Eleverna behöver få en större variation av hur inlärningsstoffet belyses.

Vi ställer oss kritiska till den framställning som NCFE ger där utomhuspedagogiken skall ses som ett komplement till den ordinarie undervisningen. Vi menar istället att det skall vara en

naturligt integrerad del av skolverksamheten – att inläring ute och i klassrummet skapar en helhet och en förståelse av det livslånga lärandet.

### **Miljöfrämjande perspektiv**

Människan har sedan urminnes tider levt i symbios med naturen. Kroppen är därför gjord för att vara aktiv. Under de senaste generationerna har naturen fått en allt mer undanskymd plats i människors liv. Människor i dag vistas inte i samma utsträckning i naturen som de gjorde för några år sen. Ett högteknologiskt samhälle har vuxit fram. Det finns fler maskiner och hjälpmedel som hjälper till i vardagen och förflyttar människan från en plats till en annan. Dessa nya hjälpmedel är inte enbart av godo, de leder till mindre rörelse för människan och ökade påfrestningar på naturen. Flera studier, som exempelvis Nyhus Braute m.fl. (1994), säger att det är av största vikt att barnen vistas i naturen för då får de en känsla för den. Det man tycker om värnar man om. Detta tror vi är en viktig del i skolans miljöfrämjande arbete. Allemansrätten är en viktig del av vårt kulturarv. Detta är en möjlighet som inte får gå till spillo. I Sverige har alla rätt till naturen, detta gör att varje enskild individ har ett större ansvar, med rättigheter kommer även skyldigheter. Skolan måste förmedla till eleverna vad allemansrätten innebär. Detta för att på bästa vis värna om naturen men också om den chans som alla i Sverige har att få ta del av naturen.

I dagens samhälle minskar kunskapen och förståelsen för naturen. Det är av stor vikt att låta barnen uppleva naturen eftersom de då får kunskap om den. Vad beror den minskande kunskapen om naturen på? Vi tror att det har att göra med det högteknologiska samhälle vi lever i. Urbaniseringen har ökat och många grönområden har försvunnit. Dagens föräldrar är ofta stressade och har dåligt med tid för sina barn och då blir friluftsverksamheten ofta lidande.

Hela livet är ett kretslopp. Ute är det lätt att följa olika kretslopp, vi kan följa vattnets kretslopp, årets kretslopp, livets kretslopp, växternas kretslopp och så vidare. Utomhuspedagogiken kan få eleverna att se det lilla i det stora och därmed få upp ögonen för vikten av ett hållbart samhälle. Vad kan jag och vi göra för ett hållbart samhälle? För vår överlevnads skull är det av yttersta vikt att barnen får en kunskap om naturen och en möjlighet att se hur vi människor påverkar den på gott och ont. Det räcker inte med att bara läsa om miljöförstöring, det blir mer konkret för eleverna om de får uppleva förändringarna i



naturen. Vi tycker att det är viktigt att kunskaperna och känslan för naturen förs vidare till dagens barn. Det är de som är framtiden. För var generation som gått har kunskapen om naturen försämrats och genom att använda naturens om klassrum kan denna utveckling förhindras. Barnen får åter den livsviktiga kunskap om naturen som är elementär för en hållbar utveckling som de sedan får en möjlighet att förmedla till senare generationer.

Genom att följa och iaktta naturen kan eleverna se de förändringar som miljöförstöringen leder till. Vad händer om vi slänger saker? Vilka effekter får de utsläpp som exempelvis bilar och industrier ger? Kan vi lära av tidigare generationers misstag och vända en negativ trend till en mer positiv? Vi tror att utomhuspedagogiken kan ge eleverna ett miljötank som är viktigt för framtiden.

## **Varför används inte utomhuspedagogik i större utsträckning?**

I vårt studium av styrdokument, litteratur och vår analys av elev- och lärarintervjuer har vi inte hittat något som talar mot ett användande av utomhuspedagogik som metod vid inläring. Varför är då utomhuspedagogiken inte en större del av skolans verksamhet? De faktorer som påverkar bristen på utomhusvistelse i skolan, som vi här redogör för är hämtade ut såväl litteratur som lärarintervjuer.

Vädret var en faktor som påverkade att vissa lärare inte ville gå ut med sina elever. De menade att barnen lätt blev gnälliga när de var våta eftersom de har felaktig klädsel. Något som blev synligt genom intervjuerna och litteraturen var att lärare hade dåliga kunskaper om vad utomhuspedagogiken innebär och hur den kan användas i sökandet av kunskap. Utomhuspedagogiken kan ses som ett slöseri av tid då eleverna ”bara är ute”. Vi tror att detta beror på en okunskap och rädsla för det nya. Det är lättare att hålla sig till det kända och trygga. Det poängteras också att det är mer tidskrävande att vara utomhus det tar både lång tid att ta sig till skogen men också extra tid för planering. Vi menar dock att utomhuspedagogik kan bedrivas i skolans närmiljö exempelvis på skolgården. Då tar förflyttningen inte så lång tid. Vi tror också att det är som Lärare C säger med att ett nytt tank utvecklas om man börjar med lärande utomhus, vad kan jag göra minst lika bra utomhus? Det finns dessutom idébanker på Internet exempelvis ”RIL”-nätverket som finns i vår kommun samt en uppsjö metodböcker att få inspiration av. En ny dimension av lärandet tillkommer. Lärare A betonade en annan svårighet, som även litteraturen behandlat, nämligen den kostnadsmissiga biten. Det kostar

exempelvis pengar att ta sig med buss till naturskolan. Om man skall börja jobba med utomhuspedagogik behövs ofta ett annat material än det som används i klassrummet. I den kommun som vi gjort vår undersökning har naturskolan uppsökande verksamhet för de skolor som inte ha möjlighet att ta sig dit. Naturskolan är dessutom gratis.

Barnen såg inte några direkta motsättningar till att gå ut. De menade exempelvis att det inte var några problem att gå ut i regnet för de hade regnkläder.

Som vi tidigare nämnt ser vissa lärare utomhusverksamheten som dåligt använd tid – lär de sig verkligen något ute? Denna fråga har vi lagt stort fokus på i diskussionen eftersom vi anser att utomhusverksamheten kan leda till en bredare och mer bestående kunskap. Det är dock viktigt att ha ett mål med den undervisning som bedrivs ute precis på samma sätt som det är viktigt inomhus.

Vi kan dock se att det finns en tendens till ett ökat intresse för utomhuspedagogiken i skolan. För att denna utveckling skall fortgå tror vi att det är av största vikt att lärarna genom olika typer av kompetensutveckling tar del av vad utomhuspedagogiken kan tillföra verksamheten samt hur man rent praktiskt kan jobba med den. Vår undersökning har syftat till att belysa de för- och nackdelar utomhuspedagogiken kan ha för skolans verksamhet. Vi har här gjort ett försök att belysa *varför* utomhuspedagogiken kan ha en plats i skolan, nu hoppas vi att någon annan kan ta över där vi slutade och undersöka *hur* utomhuspedagogiken kan bli en större del av skolans verksamhet.

## **Brister i undersökningen**

Vi har haft svårigheter att hitta argument som talar mot utomhuspedagogik som metod vid inläring i den litteratur vi tagit del av. Vi tror att detta bland annat beror på att vi inte funnit något sökord som hittar litteratur som talar mot utomhuspedagogik. Den litteratur som vi har läst av är odelat positiv till ämnet. Detta har påverkat vår undersökning.

Vi är medvetna om att vi gör en del förgivettaganden vad det gäller utomhuspedagogiken. Bland annat tar vi för givet att det finns möjligheter med utomhuspedagogiken. Vi är dock medvetna om att lärandet kan ske lika väl i inomhusmiljön, däremot tror vi att skolan kan bli berikad av utomhusverksamheten och att den kan hjälpa till att utvecklas skolans verksamhet.

Utomhuspedagogiken kan leda till ett nytänkande som kan vara gynnsamt för skolan. Vi tror också att eleverna genom att vistas utomhus får en större chans att i en ny miljö interagera med varandra. I klassrummet är eleverna ofta stillasittande vilket i sig inte är negativt, däremot tror vi att både chansen till att eleverna rör på sig och att de samtalar med varandra ökar eftersom utomhusmiljön inte är statisk i samma utsträckning som utomhus miljön är. Självklart finns det tillfällen då utomhuspedagogiken inte lämpar sig,

Det räcker inte att bara att gå utanför dörren. Det måste finnas ett syfte med allt man gör i skolan varken det gäller undervisning inomhus eller utomhus. Allt handlar om vad pedagogen väljer att göra i utemiljön.

## Källförteckning

- Brügge, B, Glantz, M, Sandell, K. (1999). *Friluftslivets pedagogik*. Borås: Liber AB
- Carlgren, I, Marton, F. (2002). *Lärare av i morgon*. Kristianstad: Lärarförbundet.
- Drougge, S. (1997). *Miljömedvetande genom lek och äventyr i naturen*. Tullinge: Tullinge Grafisk AB.
- Langlo, Jagtøien, G, Hansen, K, Annerstedt, C. (2002). *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Gyldendal Norsk Forlag och Multicare Förlag
- NCCF, *Aktiva och rörelseglada barn!*
- Marton, F, Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Molander, K, Hedberg, P, Bucht, M, Weidmark, M, Lättman-Masch, R. (2006). *Att lära in matematik ute*. Falun: Falun Research Centre.
- Nyhus Braute, J, Bang, C. (1994). *Följ med ut!* Oslo: Universitetsforlaget
- Olsson, T m.fl. (2002). *Skolgården som klassrum Året runt på Coombes School*. Stockholm: Runaförlag.
- Rydqvist, L-G, Winroth, J. (2002). *Idrott, Friskvård, Hälsa & Hälsopromotion*. Farsta: Sisu idrottsböcker.
- Skolverket. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo94.
- Skolverket. (2002 upplaga 1:4). *Grundskolan kursplaner och betygskriterier 2000*.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Szczepanski, A. (1994). *Utomhuspedagogik: outdoor – environmental – education: begreppsdefinition samt kartläggning av ett utbildnings och forskningsområde: Sverige, Norden, internationellt*. Linköping: Linköpings universitet.
- Teoretiska perspektiv på mänskligt lärande och utveckling*. (2002) stencilmaterial artikel från LAU 100, lärarprogrammet Göteborgs Universitet. ht. 2002.
- <http://www.naturskola.se/merinfo.htm> 2006-11-20
- [http://www.oru.se/templates/oruExtNormal\\_24612.aspx](http://www.oru.se/templates/oruExtNormal_24612.aspx) 2006-11-20
- <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069> 2006-11-18
- [http://www.teknikenshus.se/TNCS/forsta\\_sida/listning\\_cykel.html](http://www.teknikenshus.se/TNCS/forsta_sida/listning_cykel.html) 2007-01-02
- <http://boes.org/un/sweun-c.html> 2006-11-18

## Bilaga 1

### Läraryntervjuer

- Hur länge har du arbetat på skolan?
- Vilken utbildning har du? När tog du din examen?
- Använder du dig av utomhuspedagogik?  
- varför/varför inte?

### Om JA

- Vilka fördelar ser du med utomhuspedagogik?
- Vilka nackdelar ser du med utomhuspedagogik?
- Hur jobbar du med utomhuspedagogik?
- Vad kan utomhuspedagogiken tillföra verksamheten?
- Är alla elever delaktiga?
- Har du hört talas om det tillägget i Lpo94 ”...” hur tolkar du det?
- Vilken respons får du av dina kollegor för ditt arbete med utomhuspedagogik?
- Är det något du vill tillägga?

### Om NEJ

- Vad är dina tankar om utomhuspedagogik?
- Har du hört talas om det tillägget i Lpo94 *"Skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen"* (Lpo 94) Hur tolkar du det?
- Skulle du vilka jobba med utomhuspedagogik?  
- varför/varför inte?
- (om ja) vad skulle kunna få dig att börja jobba med utomhuspedagogik?
- Finns det något som utomhuspedagogiken kan tillföra verksamheten?
- Är det något du vill tillägga?

### Elevintervjuer

- Vad tycker du är roligast i skolan?
- Vad tycker du är tråkigast i skolan?
- Vad tänker du om utomhuslektionerna?
- Vad lär du dig på utomhuslektionerna?
- Vad tycker du är bättre med utomhuslektionerna än klassrumslektionerna och tvärt om?
- När lär du dig bäst ute eller inne? Förklara?
- Vad tycker du om att vara ute när det regnar?
- Är det något du vill tillägga?

